

FINLANDS FÖRSTA RAPPORT OM TILLÄMPNINGEN AV EUROPEISKA STADGAN OM LANDSDELS- ELLER MINORITETSSPRÅK

Allmänt

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk öppnades för undertecknande av Europarådets medlemsstater i Strasbourg den 5 november 1992. Stadgan trädde i kraft den 1 mars 1998. Den har ratificerats av 8 av Europarådets medlemsstater (fram till februari 1999).

Fördraget avser att värna och främja historiska landsdels- och minoritetsspråk i Europa. Stadgan har som mål att upprätthålla och utveckla Europas kulturella traditioner och arv och att främja respekten för den omistliga och allmänt erkända rättigheten att använda landsdels- eller minoritetsspråk i det privata och offentliga livet.

I del I och II av stadgan formuleras de mål och principer som parterna åtar sig att tillämpa på alla landsdels- och minoritetsspråk som talas inom deras territorier: respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk; behov av att främja, underlätta och/eller uppmuntra användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet (genom lämpliga former för undervisning och studium, genom transnationellt utbyte för de språk som används i samma eller liknande former i andra stater).

I del III av stadgan anges en rad särskilda åtgärder för att främja användning av landsdels- eller minoritetsspråk i samhällslivet. De omfattar följande områden: utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedier, kulturell verksamhet och kulturella inrättningar, ekonomisk och samhällelig verksamhet och utbyte över gränserna.

När Finland ratificerade stadgan, förklarade det att det avser att tillämpa 65 av bestämmelserna i del III av stadgan på svenska språket (det mindre allmänt använda officiella språket) och 59 på samiska språket (ett landsdelspråk). Vidare förklarade Finland, att det åtar sig att tillämpa, *mutatis mutandis*, principerna i del II av stadgan på romani och andra territoriellt obundna språk.

Verkställigheten av stadgan övervakas av en expertkommitté, som periodiskt granskar rapporter som parterna skall ge in. Den första rapporten skall ges in inom ett år efter det att stadgan har trätt i kraft i förhållande till den berörda parten. Rapporterna skall offentliggöras.

Expertkommittén skall bestå av en medlem från varje part som utnämns av ministerkommittén från en av parterna upprättad lista på personer med högsta integritet och erkänd sakkunskap i de frågor som stadgan avser. Medlemskandidaterna skall nomineras av den berörda parten. Medlemmarna av kommittén skall utses för en tid av sex år och de skall kunna omväljas.

Organ eller sammanslutningar som upprättats enligt lagstiftningen i en part får fästa expertkommitténs uppmärksamhet vid frågor som hänför sig till de åtaganden som parten i fråga har gjort enligt del III i denna stadga. Efter samråd med den berörda parten får expertkommittén beakta

denna information när den sammanställer sin rapport. Organen eller sammanslutningarna får även avge yttranden om den politik som följs av en part i enlighet med del II.

På grundval av de rapporter och den information som ovan nämnda organ avger skall expertkommittén sammanställa en rapport för ministerkommittén. Denna rapport skall åtföljas av de kommentarer som har inbegärts av parterna och den får offentliggöras av ministerkommittén. Rapporten skall särskilt innehålla expertkommitténs förslag till ministerkommittén för beredning av ministerkommitténs eventuella rekommendationer till en eller flera av parterna.

Detta är Finlands första rapport till Europarådets generalsekreterare. Rapporten har sammanställts i februari 1999.

BILAGOR

- Finlands första rapport om verkställighet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter, 4.2.1999

- Finlands sammanslagna 13:e och 14:e periodiska rapport om den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering

- Fundamental Rights in the Constitution of Finland, Utrikesministeriets publikationer 6/1998

- Paavo Lounela: The Role of the Advisory Board on Romani Affairs in Finnish Administration (14 October 1997)

- Lagstiftning

Sametingslagen (974/1995)

Språklagen (148/1922)

Förordning angående verkställighet av språklagen (311/1922)

Lag om användning av samiska hos myndigheter (516/1991)

Tryckfrihetslagen (1/1919)

Namnlagen (694/1985)

Självstyrelselag för Åland (1144/1991)

Finlands grundlagar (Oy EDITA Ab, Helsingfors 1996)

- Statistik

Befolkning efter språk landskapsvis 31.12.1997

Befolkning efter språk vid utgången av åren 1990-1997

Kommuner efter ämbetsspråk och befolkning 31.12.1997

Källa: Statistisk årsbok för Finland 1998 årgång 93 (ny serie)

INNEHÅLL

Allmänt

Bilagor

Innehåll

Del I

Del II

Del III

Lagstiftning

Svenska

Artikel 8

Artikel 9

Artikel 10

Artikel 11

Artikel 12

Artikel 13

Artikel 14

Samiska

Artikel 8

Artikel 9

Artikel 10

Artikel 11

Artikel 12

Artikel 13

Artikel 14

DEL I

1. Ange den lag/de lagar genom vilka Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk har genomförts i Er stat. Nämn gärna de allmänna hänsyn som har varit vägledande för Ert land i ratificeringsprocessen.

Internationella lagar och internationella konventioner är inte direkt tillämpliga i Finland. Internationella konventioner inkorporeras vanligen antingen genom lag eller förordning. Därefter är konventionerna tillämpliga som nationell lag. Men en konvention kan också verkställas genom att nationell lagstiftning harmoniseras med den. Till exempel bestämmelserna om grundläggande

rättigheter i Regeringsformen för Finland ändrades 1995 för att förbättra systemet med grundläggande rättigheter så att det harmonierade med internationella standarder för mänskliga rättigheter. De viktigaste konventionerna i detta hänseende var Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna¹.

Inkorporeringsproceduren för språkstadgan kan kanske beskrivas som "blandad". Språkstadgan sattes i kraft genom förordning den 27 februari 1998 (Fördragsserien 23/1998). Men i fråga om del III av stadgan valde Finland bestämmelserna med hänsyn till den dåvarande nationella lagstiftningen. Den nationella lagstiftningen harmonierar alltså med bestämmelserna i stadgan, eftersom de utvalda bestämmelserna antingen garanteras som sådana eller står på en högre lagstiftningsnivå.

När stadgan sattes i kraft, valde Finland att tillämpa bara de bestämmelser som harmonierade med den nationella lagstiftningen och den faktiska situationen vid ratificeringstidpunkten. Stadgan inkorporerades genom förordning för att den inte direkt ansågs beröra den enskildes rättigheter och förpliktelser och för att det också ansågs att bestämmelsernas huvudsakligen programmatiska natur inte krävde inkorporering genom lag. Detta inkorporeringssätt ansågs dessutom tillräckligt för att det inte innebar sådana nya kostnader att sätta i kraft stadgan som skulle ha krävt riksdagens samtycke.

2. Ange alla landsdels- eller minoritetsspråk enligt artikel 1 punkt a) i stadgan som existerar på Er stats territorium. Ange också i vilka delar av landets territorium de som talar ett sådant/sådana språk är bosatta.

Svenska

Enligt regeringsformen är finska och svenska Finlands nationella språk. Svenskan är det mindre allmänt talade officiella språket i Finland. Merparten av finlandssvenskarna bor på landets syd-, sydväst- och västkust och på Åland.

Samiska

Samerna är ett urfolk som bebor de norra delarna av Finland, Norge, Sverige och Ryssland. Det finns omkring 70 000 – 100 000 samer i detta område. De flesta av Finlands samer är bosatta i samernas hembygdsområde i norra Lappland (hembygdsområdet omfattar kommunerna Enontekis, Enare, Utsjoki och Sodankylä) och omkring 2 400 av dem är bosatta i andra delar av landet.

3. Ange antalet personer som talar respektive landsdels- eller minoritetsspråk. Specificera vilka kriterier som tillämpas i Ert land för att definiera "den som talar ett landsdels- eller minoritetsspråk".

Finlandssvenskarna utgör den största minoriteten i Finland (293 691 personer den 31 december 1997, eller 5,71 % av befolkningen).

Det bor i allt ungefär 6 900 *samer* i Finland. De flesta av dem talar nordsamiska, men ca 200 personer talar enaresamiska respektive skoltsamiska. Allt som allt finns det tio olika samiska språk.

¹ Se bilagan "Fundamental Rights in the Constitution of Finland".

Kriterierna för en definition av ”den som talar ett landsdels- eller minoritetsspråk” bygger på demografiska uppgifter från befolkningsregistercentralen. Befolkningsregistret innehåller följande uppgifter om finska medborgare: personbeteckning, namn, adress och bostadskommun, föräldrar, barn och make, nationalitet, modersmål och yrke (enligt medborgarens egen uppgift). Statistikcentralen gör upp statistik t.ex. enligt nationalitet, språk och ursprungsland. Deras statistik bygger på uppgifter från befolkningsregistercentralen².

4. *Ange de territoriellt obundna språk enligt artikel 1 punkt c) i stadgan som används inom Er stats territorium och ge statistiska uppgifter om dem som talar språken.*

Zigenare

Det finns omkring 10 000 zigenare i Finland. Finlands personregisterlag tillåter inte registrering av uppgifter som anger rastillhörighet eller etniskt ursprung. Därför kan antalet zigenare bara uppskattas³.

Ryssar

För tillfället är ca 20 000 ryskspråkiga personer bosatta i Finland; omkring 5 000 av dem är s.k. gammalryssar.

Tatarer

Det bor omkring 900 tatarer i Finland, mestadels i huvudstadsregionen. *Tatariska* är ett turkiskt språk.

5. *Ange om det finns något lagligen etablerat organ eller någon organisation i Er stat som främjar skydd och utveckling av landsdels- eller minoritetsspråk. Ange i så fall namn och adresser på dessa organisationer.*

Forskningscentralen för de inhemska språken svarar för forskning i finska, svenska och samiska. Utöver nämnder för finska, svenska och samiska språken samt för teckenspråk har en nämnd för romani inrättats vid Forskningscentralen för de inhemska språken den 1 juni 1997 för att studera och utveckla romani och ge råd om användningen av språket.

Forskningscentralens adress är⁴:

Forskningscentralen för de inhemska språken
Sörnäs strandväg 25
FIN-00500 Helsingfors

Sametinget har till uppgift att värna det samiska språket och den samiska kulturen genom att väcka initiativ och göra framställningar hos myndigheter (Sametingslagen, 5 §)

² Se statistiken Befolkning efter språk i slutet av 1997. Se också hemsidan www.stat.fi

³ Förbudet är inte absolut. Det är möjligt att samla in sådana uppgifter för befolkningsregistret på de villkor som anges i lag eller förordning. Det finns särskilda bestämmelser om offentliggörande av information som skall hemlighållas.

⁴ Se också centralens hemsida på www.domlang.fi.

Sametingets adress är:

Sámediggi
Box 39
FIN-99871 Enare

Finlandssvenskarnas och det svenska språkets intressen och status bevakas av Svenska Finlands folkting⁵.

Folktingets adress är:

Svenska Finlands folkting
Unionsgatan 45 H 110
FIN-00170 Helsingfors

Delegationen för zigenarärenden⁶ värnar om utvecklingen av zigenarbefolkningens möjligheter till medverkan i samhällslivet och zigenarnas bostadsförhållanden, tar initiativ och främjar zigenarspråkets och zigenarkulturens status. Delegationen för zigenarärenden står under social- och hälsovårdsministeriet.

Delegationens adress är:

Delegationen för zigenarärenden
Box 267
FIN-00170 Helsingfors

6. Ange om något organ eller någon organisation har konsulterats vid sammanställandet av denna periodiska rapport. Om svaret är jakande, specificera dem.

Rapporten har sammanställts av utrikesministeriet utifrån olika ministeriers och myndigheters yttranden. Yttrande har begärts av följande minoritetsorganisationer om de frågor som tas upp i rapporten: Svenska Finlands folkting, Sametinget, delegationen för zigenarärenden, Finlands islamiska församling (Finlands tatarsamfund), Judiska samfundet, gammalryssarna (Rysslands kulturdemokratiska förbund) och delegationen för etniska relationer⁷.

Folktinget, sametinget, Finlands islamiska församling (Finlands tatarsamfund) och gammalryssarna har lämnat skriftliga yttranden. Yttrandet från delegationen för zigenarärenden ingick i social- och hälsovårdsministeriets yttrande och yttrandet från delegationen för etniska relationer i arbetsministeriets yttrande. Också "FIBLUL" har avgett ett yttrande (se nedan sid ...).

⁵ Se Folktingets hemsida på www.folktinget.fi.

⁶ Se Paavo Lounela: The Role of the Advisory Board on Roma Affairs in Finnish Administration.

⁷ Se sid. 14-15 i Finlands första rapport om verkställighet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter.

Vidare ordnades en hearing den 22 februari 1999 på utrikesministeriet. Samtliga av de ovan nämnda parterna var inbjudna, tillika med representanter för Minority Rights Group – Finland, Förbundet för mänskliga rättigheter, Amnesty International – Finländska sektionen och Institutet för minoritetsrätt.

7. Ange vilka åtgärder som vidtagits (enligt artikel 6 i stadgan) för att sprida information om de rättigheter och skyldigheter som tillämpningen av stadgan förutsätter.

Stadgan har utgivits i Finlands fördragsserie med översättningar till finska, svenska och nordsamiska. Utrikesministeriet har för avsikt att lägga ut stadgan på ministeriets internetsida tillsammans med denna rapport. Rapporten publiceras också i utrikesministeriets publikationsserie, som är tillgänglig i bokhandlarna.

DEL 11

Artikel 7 – Mål och principer

1. I fråga om landsdels- eller minoritetsspråk på territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen skall parterna bygga sin politik, lagstiftning och praxis på följande målsättning och principer:

a) erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom,

b) respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk för att trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder för främjande av ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

Enligt 50 § 3 mom. och 51 § 2 mom. regeringsformen ”[bör] vid nyreglering av förvaltningsområdets gränser [...] iakttagas, att dessa, där förhållandena det medgiva, bli enspråkiga, finsk- eller svenskspråkiga, eller att åtminstone minoriteterna med annat språk inom desamma bli möjligast små”.

Syftet med dessa bestämmelser är att på bästa sätt säkerställa tillgången till service för båda språkgrupperna. Ju större minoriteten är, desto lättare är det att ordna med service på minoritetens språk.

Det finns två exempel på särskilda administrativa enheter för de svenskspråkiga. Finlands lutherska kyrka är uppdelad på språkliga grunder på så sätt att den svenskspråkiga befolkningen i en kommun vanligen bildar sin egen, separata församling. Sedan 1923 har alla svenskspråkiga församlingar varit samlade under ett autonomt svenskt biskopssäte. Enligt regeringsformen bildar svenskspråkiga beväringar som kallats in till militärtjänst sin egen armébrigad (Dragsvik i södra Finland)⁸.

⁸ Liebkind, Broo, Finnäs: The Swedish-speaking Minority in Finland: A Case Study; Cultural Minorities in Finland. An overview towards Cultural Policy, Publication of the Finnish National Commission for UNESCO No. 66, Helsinki 1995, page 60.

c) behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,

Samiska

Det har ansetts att lagen om användning av samiska hos myndigheter (se nedan del III) inte i tillräcklig grad säkerställer att samiskan bevaras som ett levande språk, eftersom samiska i praktiken ofta används med hjälp av tolkning och översättning. Sametinget har tillsatt en arbetsgrupp för att förbättra samebefolkningens språkliga rättigheter. Arbetsgruppen skall utarbeta ett förslag till ändring av lagen om användning av samiska hos myndigheter och utreda behovet av att ändra annan lagstiftning som reglerar samiskan. Arbetsgruppen skall ha sitt uppdrag färdigt före den 31 mars 1999.

Romani

En språknämnd för romani grundades i anslutning till Forskningscentralen för de inhemska språken den 1 juni 1997 med uppgift att studera och utveckla romani och för att bistå med råd om hur språket används. Någon fast anställd tjänsteman har dock ännu inte utnämnts.

d) underlättande och/eller uppmuntran att i tal och skrift använda landsdels- eller minoritetsspråk i det offentliga och privata livet,

I 14 § Regeringsformen för Finland sägs:

Finlands nationalspråk är finska och svenska.

Envars rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk skall tryggas genom lag. Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov enligt enahanda grunder.

Samerna såsom urfolk samt zigenarna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Om samernas rätt att använda sitt eget språk hos myndigheter stadgas i lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp skall tryggas i lag.

I fråga om svenska och samiska, se del III nedan.

Lagstiftning som underlättar användningen av romani:

En ändring i förordningen om barndagvård trädde i kraft den 1 januari 1995 varigenom det blev tillagt bland annat att målen för fostran i lagen om barndagvård även omfattar stödande av zigenarnas språk och kultur i samråd med företrädare för kulturen i fråga. I praktiken har kommunerna dock inte skridit till åtgärder med anledning av ändringen i förordningen eller förbättrat samarbetet mellan zigenare och dagvårdsinstitutioner. I sin utbildning har daghemspersonalen inte fått särskilt mycket information om zigenarnas kultur eller om samarbete med zigenarna. Enligt uppskattning finns det relativt få zigenarbarn i dagvård eller förskola jämfört med andra barn.

År 1995 ändrades skollagstiftningen för att ge plats för undervisning i romani (se *f* nedan).

En ändring i 7 § lagen om Rundradion Ab trädde i kraft i början av 1999. Skyldigheten att behandla de finskspråkiga och svenskspråkiga medborgarna på lika grunder och tillhandahålla tjänster på samiska ändrades så att tjänster numera skall tillhandahållas också på romani och teckenspråk.

e) upprätthållande och utvecklande av förbindelser på de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper i samma stat som använder ett språk i samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra grupper i staten, vilka använder andra språk,

Europeiska unionens Europeiska byrå för mindre använda språk (EBLUL) är företrädd också i Finland. Svenska Finlands folkting, sametinget, Finlands zigenare, den ryskspråkiga befolkningen och Finlands tatarer är också representerade i "FIBLUL"-kommissionen för Finland.

f) tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studium av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer,

I fråga om svenska och samiska, se artikel 8.

Romani

Det finns en utbildningsenhet för zigenare i anslutning till utbildningsstyrelsen. Enheten skall utveckla och tillhandahålla utbildning för zigenare. Målet är att zigenarna skall ha lika möjligheter till utbildning som majoritetsbefolkningen.

En arbetsgrupp som tillsatts av utbildningsstyrelsen har sammanställt en omfattande rapport för undervisningsministeriet om zigenarspråkets status och zigenarkulturen på olika utbildningsnivåer. I rapporten föreslås också en kvot inom grundskolläroverutbildningen för sökande som behärskar romani.

Undervisningsministeriet har godkänt ett utbildningsprogram och ett program för högre utbildning för handledare i zigenarkultur som program enligt lagen om yrkesexamina från 1997.

Enligt 10 § grundskollagen är skolans undervisningsspråk antingen på finska eller svenska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. En del av undervisningen kan dessutom meddelas på något annat språk.

Enligt 12 § grundskollagen meddelas undervisning i modersmålet i finska, svenska eller samiska, beroende på elevens undervisningsspråk. I modersmålsundervisningen kan också undervisas i romani, teckenspråk eller ett annat språk enligt elevens vårdnadshavares val. I 6 och 8 § gymnasielagen ingår motsvarande bestämmelser.

Bestämmelsen i 12 § grundskollagen förpliktar inte kommunerna att ordna undervisning i romani. Undervisning för elever med romani eller något främmande språk som modersmål ordnas för närvarande med stöd av ett beslut av undervisningsministeriet om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning. Staten står för 86 % av kostnaderna för sådan

modersmålsundervisning. Kommunerna bör således ha ekonomiska möjligheter att ordna undervisning. I praktiken hänvisar kommunerna ofta till ekonomiska problem som en förevändning för att inte ordna undervisning. Ett annat problem är att det inte finns tillräckligt med lärare som behärskar romani.

År 1998 deltog omkring 220 elever i undervisning i romani i åtta kommuner, trots att det fanns sammanlagt 1500-1700 zigenarbarn i skolåldern.

g) tillhandahållande av möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk och som bor i det område där landsdels- eller minoritetsspråket i fråga används att lära sig detta om de så önskar,

Svenska

Undervisning meddelas i svenska som landets andra nationella språk och är obligatorisk för varje finsk elev som avlägger studentexamen.

Samiska

Det är möjligt att läsa samiska som ett valfritt språk i skolorna inom samernas hembygdsområde. Vid Helsingfors, Uleåborgs och Rovaniemi universitet ges också undervisning i och partiellt på samiska.

Romani

Vad gäller romani hänvisas till stycke 5 nedan.

Ryska

Undervisning i ryska ges på alla utbildningsstadier (grundskola, gymnasium, yrkesskola, universitet, annan högre utbildning och vuxenutbildning).

I Finland väljer skolbarn vanligen mellan engelska, franska, tyska, ryska och latin som valfria språk utöver antingen finska eller svenska.

h) främjande av studium och forskning i landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter,

Vad gäller svenska och samiska, se artikel 8. Undervisning i ryska ges också på högskolenivå.

Det finns inga möjligheter att studera romani på högskolenivå. Vad gäller forskning, se (c) ovan.

i) främjande av transnationellt utbyte i lämpliga former på de områden som omfattas av denna stadga för landsdels- eller minoritetsspråk som används i samma eller liknande form i två eller flera stater,

Svenska

Transnationellt utbyte förekommer mellan Finland och Sverige i alla former i det ekonomiska, kulturella och sociala livet, både i den offentliga och den privata sektorn.

Samiska

Transnationellt utbyte över gränserna mellan Finland, Sverige och Norge förekommer speciellt i den privata sektorn i det dagliga livet och i olika föreningar inom samernas hembygdsområde.

Utifrån nedan nämnda överenskommelse mellan Finland och Ryssland startades i Finland ett särskilt program för de finska och de med dem besläktade folken. Detta program omfattar också samiska och samekulturen på Kolahalvön i Ryssland. Både inom ramen för detta program och genom sameorganisationerna har förbindelserna mellan samefolken i Finland och Ryssland förbättrats, såväl inom kultur, utbildning, yrkesutbildning som fortgående utbildning.

Romani

Det finns ett samarbete i zigenarfrågor inte minst med Europarådet, OSSE (med ODHIR, Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter) och EU.

Ryska

I överenskommelsen 1992 om grunderna för relationerna mellan Republiken Finland och Ryska Federationen sägs i artikel 10 att parterna stöde bevarandet av de finska och med dem besläktade folkens och nationaliteternas särart i Ryssland ävensom bevarandet i Finland av särarten hos dem som härstammar från Ryssland. I artikeln nämns språket som ett särskilt skyddsobjekt.

2. Parterna förbinder sig att, om det inte redan har skett, avskaffa varje oberättigad åtskillnad, undantag, restriktion eller preferens som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling. Vidtagande av särskilda åtgärder till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk skall inte betraktas som diskriminering av dem som brukar mera allmänt använda språk, om syftet med dessa åtgärder är att främja likhet mellan dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk och resten av befolkningen, eller att på lämpligt sätt ta hänsyn till deras särskilda förhållanden.

I 5 § (1 och 2 mom.) regeringsformen för Finland bestäms att:

Alla är lika inför lagen.

Ingen får utan godtagbart skäl ges en annan ställning på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som hänför sig till hans person.

I Finlands 13:e och 14:e periodiska rapport till Internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering redovisas de bestämmelser som förbjuder diskriminering. I detta sammanhang hänvisas till rapporten när det gäller bestämmelserna om folkmord och förberedelse till folkmord i 11 kap. strafflagen (6 och 7 §), hets mot folkgrupp (8 §), diskriminering (9 §) och diskriminering i arbetslivet i 47 kap.3 §.⁹

3. Parterna förbinder sig att genom lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i respektive land och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans för

⁹ Se sid. 7-11 i Finlands 13:e och 14:e rapport till Internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.

landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för undervisning och utbildning av olika slag i deras länder och att uppmuntra massmedierna att sträva mot samma mål.

I detta stycke hänvisas till finska regeringens första rapport om genomförande av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter och speciellt till artikel 6¹⁰.

4. När parterna fastställer sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråkspolitik skall de beakta de behov och önskemål som uttrycks av språkgrupperna i fråga. De uppmuntras att vid behov upprätta organ för att bistå myndigheterna i alla frågor som gäller landsdels- eller minoritetsspråk.

Se informationen ovan om Svenska Finlands folkting, sametinget och delegationen för zigenarärenden.

5. Parterna förbinder sig att i tillämpliga delar följa principerna i styckena 1 – 4 i fråga om territoriellt obundna språk. I fråga om dessa språk skall emellertid arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att genomföra denna stadga bestämmas på ett smidigt sätt, med beaktande av de berörda språkgruppernas behov och önskemål och med respekt för deras traditioner och särart.

Vad gäller romani och ryska, se ovan.

I zigenarkulturen har informationsförmedlingen traditionellt varit muntlig. Romani har använts som ett slags kodspråk som skydd mot majoritetsbefolkningen, och zigenarna har varit ovilliga att lära ut språket till utomstående. I linje med denna tradition har språket lärts ut enbart av personer av zigenarhärkomst. Därför vore det viktigt att artikel 7 stycke 1 (g) tillämpas med hänsyn till bestämmelserna i stycke 5. Redan innan stadgan trädde i kraft hade zigenarbefolkningen i Finland ingått en överenskommelse med utbildningsstyrelsen om begränsad distribution av textböcker på romani genom att hänvisa till stycke 5.

DEL III

Lagstiftning

Så som sagts ovan är svenska det mindre allmänt använda officiella språket i Finland, medan samiska är ett regionalt landsdelsspråk.

Bestämmelser i grundlag

Paragraferna 14 och 16 a är de viktigaste med tanke på rätten att använda sitt eget språk. Paragraf 14 har citerats ovan under del II. Paragraf 16 a lyder som följer:

¹⁰ Se sid. 14 i nämnda rapport.

Det allmänna skall se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna respekteras.

Språklagarna¹¹

Språklagen (148/1922), förordningen angående verkställighet av språklagen (311/1992) och lagen om användning av samiska hos myndigheter (516/1991) reglerar användningen av finska, svenska och samiska hos myndigheter och i offentligheten.

Rätten att använda de nationella språken finska och svenska på lika villkor i enlighet med grundlagen verkställs genom språklagen, förordningen om verkställighet av språklagen och lagen angående den språkkunskap, som skall av statstjänsteman fordras (14/1922).

Vad gäller Åland bör det noteras att självstyrelselagen för Åland bestämmer bl.a. att svenskan har status som enda officiellt språk på Åland (36 §). Men enligt 37 § självstyrelselagen har finska medborgare rätt att använda finska i egen sak inför domstol och andra statsmyndigheter i landskapet¹².

I språklagen finns bestämmelser om en parts rätt att använda sitt modersmål, finska eller svenska, inför myndigheter. I lagen föreskrivs också i vilka fall myndigheterna är skyldiga att tillhandahålla tjänster på ett minoritetsspråk och när översättningar skall tillhandahållas. Bestämmelserna om statliga och kommunala myndigheter skiljer sig från varandra. Närmare upplysningar ingår i artikel 10 nedan.

För att förstå bestämmelserna i språklagen måste man emellertid veta skillnaden mellan enspråkiga och tvåspråkiga kommuner i Finland. Enligt språklagen anses en kommun tvåspråkig, om mer än 8 procent av invånarna talar landets andra officiella språk som sitt modersmål. Alla kommuner, där minst 3 000 invånare talar det andra officiella språket, skall dock anses tvåspråkiga. En tvåspråkig kommun får inte förklaras enspråkig, om inte antalet invånare som använder det andra språket är sex procent eller mindre av det totala antalet invånare. Vart tionde år skall statsrådet bestämma vilka kommuner som skall anses vara enspråkiga och vilka tvåspråkiga. För närvarande finns det 389 finskspråkiga, 5 svenskspråkiga och 42 tvåspråkiga kommuner. Dessutom är samtliga 16 kommuner på Åland svenskspråkiga¹³.

1 § i lagen angående den språkkunskap, som skall av statstjänsteman fordras sägs:

För erhållande av sådan statstjänst, som förutsätter vid universitetet eller högskola avlagd slutexamen, erfordras, med de i 2 och 3 §§ nämnda undantag, att den, som till sådan tjänst sig anmäler, ådagalagt, att han fullständigt behärskar flertalets av inbyggarna i ämbetsdistriktet språk. Därutöver skall av den, som till tjänst utnämnes, om ämbetsdistriktet är enspråkigt, fordras förmåga att förstå landets andra språk, samt, om tjänsten är domarbefattning, även förmåga att i tal behjälpligt använda det andra språket, men om ämbetsdistriktet är tvåspråkigt, eller, om till detsamma höra tvåspråkiga kommuner eller kommuner med olika språk, förmåga att i tal och skrift använda landets andra språk. Inom överdomstol och sådant ämbetsverk, vars ämbetsdistrikt till någon del är tvåspråkigt, skall tjänsteutövningen på de olika språken

¹¹ Lagarna ingår som bilaga till rapporten.

¹² Självstyrelselagen för Åland ingår som bilaga till rapporten.

¹³ Se statistiken över kommuner efter ämbetsspråk 31.12.1997.

såvitt möjligt fördelas enligt grunder, som av statsrådet på framställning av vederbörande överdomstol eller ämbetsverk fastställas, på enskilda personer, och skall av tjänsteman, vars tjänsteåligganden förutsätta användande av endast det ena språket, fordras samma språkkunskap, som av tjänsteman inom enspråkigt område med detta språk.

För erhållande av annan än i föregående moment avsedd statstjänst erfordras för tjänsten nödig, tillräcklig språkkunskap. Närmare bestämmelser härom utfärdas genom förordning.

Genom förordning stadgas ock, huruvida och beträffande vilka tjänster förmåga att fullständigt behärska såväl finska som svenska skall erfordras.

Finlands svenska folkting påpekar att det finns en viss diskrepans mellan verkligheten och bestämmelserna i språklagen och lagen angående den språkkunskap, som skall av statstjänsteman fordras, främst för att statstjänstemännens språkkunskaper inte övervakas på ett adekvat sätt.

Den 28 januari 1997 utfärdade statsministern ett cirkulär (85/19/97). I cirkuläret påminns ministerier och myndigheter som står under dem om språklagstiftningen. Statsministern erinrade att lagstiftningen förpliktar ministerier och myndigheter att använda de nationella språken (finska och svenska) och att ordna sina tjänster i enlighet med den.

Lagen om användning av samiska hos myndigheterna tillåter att samiska används inom samernas hembygdsområden och hos myndigheter och inrättningar som anges i lagen (1 –3 §). Samerna har rätt att använda samiska hos myndigheter både muntligen och skriftligen och att bemötas på samma språk. Så som nämnts ovan under del II har en arbetsgrupp blivit tillsatt för att utarbeta ett förslag till ändring av lagen om användning av samiska hos myndigheter.

Närmare upplysningar ges nedan under artikel 9 och 10.

Språk: SVENSKA

Artikel 8 – Utbildning

Finland har åtagit sig att ordna utbildning på svenska enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning på det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a i) att tillhandahålla förskoleundervisning

b i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan

c i) att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och inom mellanstadieutbildningen

d i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning

e i) att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning

f i) att tillse tillhandahållande av kurser för vuxenutbildning och vidareutbildning, som i huvudsak eller helt och hållet har landsdels- eller minoritetsspråk som undervisningsspråk

- g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till landsdels- eller minoritetsspråket i fråga
- h) att tillhandahålla grundutbildning och fortutbildning av lärare som behövs för att genomföra punkterna a till g
- i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg som gäller upprättande eller utvecklande av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, vilka skall offentliggöras.

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de på vilka landsdels- eller minoritetsspråk används av hävd, förbinder sig parterna att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga på alla lämpliga utbildningsnivåer, om antalet personer som använder språket i fråga motiverar det.

Förskoleundervisning

Dagvård ordnas vanligen av de kommunala omsorgsmyndigheterna. Men det är också möjligt att inrätta privata daghem.

Enligt lagen om barndagvård (36/1973) skall kommunen sörja för att dagvård står till buds på barnets modersmål, då det är finska, svenska eller samiska (11 §).

Undervisning i de lägre och högre årskurserna i grundskolan

Enligt grundskollagen (628/1998) "[är] en kommun som har såväl finsk- som svenskspråkiga invånare [...] skyldig att ordna grundläggande utbildning separat för vardera språkgruppen.

Enligt 10 § grundskollagen är skolans undervisningsspråk antingen finska eller svenska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. En del av utbildningen kan dessutom meddelas på något annat språk.

Enligt 12 § grundskollagen kan undervisning i modersmålet meddelas i finska, svenska eller samiska, beroende på barnets undervisningsspråk. I modersmålsundervisningen kan enligt elevens vårdnadshavares val också undervisas i romani, teckenspråk eller ett annat språk som är elevens modersmål. I 6 och 8 §§ gymnasielagen ingår motsvarande bestämmelser.

Enligt studentexamensförordningen ordnas provet i modersmålet i finska, svenska och samiska.

Enligt uppgift från utbildningsstyrelsen finns det för närvarande 335 svenska grundskolor och 35 svenska gymnasieskolor i Finland.

Teknisk utbildning och yrkesutbildning

Också teknisk utbildning och yrkesutbildning omfattas av 10 och 12 § grundskollagen.

Följande tekniska högskolor ger undervisning på finska och svenska:

- * Östra Nylands yrkeshögskola (Östra Nylands temporära yrkeshögskola vid Helsingfors yrkeshögskola för företagsekonomi)
- * Mellersta Österbottens yrkeshögskola
- * Åbo yrkeshögskola och
- * Vasa yrkeshögskola

Följande yrkeshögskolor tillhandahåller undervisning på svenska:

- * Arcada – Nylands svenska yrkeshögskola
- * Svenska yrkeshögskolan
- * Yrkeshögskolan Sydväst och
- * Ålands yrkeshögskola.

År 1997 gick 1915 elever på svenskspråkig examensorienterad utbildning. Samma år gick 192 studerande på betygriktad vuxenutbildning.

År 1997 tillhandahöll de permanenta yrkeshögskolorna sammanlagt 1 252 studieveckor undervisning på svenska för 17 261 studerande. För de temporära yrkeshögskolornas del var motsvarande siffror 962 studieveckor respektive 12 039 studerande.

Universitetsutbildning och annan högre utbildning

Undervisnings- och examensspråket är svenska på Åbo Akademi, Svenska handelshögskolan och Svenska kommunal- och socialhögskolan i Helsingfors. På Helsingfors universitet, Helsingfors tekniska högskola och Teaterhögskolan är undervisnings- och examensspråken både finska och svenska. På Sibelius Akademin och Konstindustriella högskolan i Helsingfors är examensspråket antingen finska eller svenska, beroende på den studerandes modersmål.

Enligt förordningen om lärarutbildning bär Åbo Akademi huvudansvaret för utbildningen av svenskspråkiga lärare.

Enligt särskilda bestämmelser om Helsingfors universitet (universitetslagen 645/1997, 26 §) skall det när studerande antas till de områden där svensk undervisning meddelas endast vid Helsingfors universitet sörja för att ett tillräckligt antal personer som kan svenska kan utbildas för landets behov. Universitetet kan reservera en del av nybörjarplatserna för sökande som kan svenska. Det finns kvoter t.ex. för juridik och medicin. Enligt 23 § universitetslagen skall det finnas minst 27 professorer som undervisar på svenska vid Helsingfors universitet. Om de områden dessa undervisar på föreskrivs i universitetsförordningen.

Vuxenutbildning och vidareutbildning

Det finns 17 yrkesutbildningscentrer för vuxna och 20 folkhögskolor som meddelar vuxenutbildning och vidareutbildning på svenska. De universitet som nämnts ovan meddelar också sådan undervisning på svenska.

Lärarutbildning

För svenskspråkiga lärare i Finland ordnas särskild utbildning. Hösten 1998 höjdes antalet svenskspråkiga lärare – både på låg- och högstadiet och i gymnasiet – som antas till utbildningsprogrammen. Målet är att också antalet svenskspråkiga studerande i utbildningsprogrammen för forskollärare och specialpedagoger skall höjas på samma sätt mellan 1999 och 2000.

Andra åtgärder för att förstärka det svenska språkets status:

Ju mer Finland engagerar sig i internationellt samarbete, desto viktigare blir språkundervisningen. Ett av målen i det strategiska programmet för internationalisering av utbildningen och språkundervisningen är att nyttiggöra landets tvåspråkighet på alla undervisningsnivåer. De involverade parterna är undervisningsministeriet, utbildningsstyrelsen, utbildningsanstalter och universitet. Det strategiska programmet sträcker sig till år 2000.

År 1999 startas ett projekt för utveckling av språkundervisningen vid de tekniska yrkeshögskolorna.

Artikel 9 – Rättsväsendet

Finland har förbundit sig att garantera användningen av svenska inför rättsväsendet enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i de domkretsar där antalet bosatta personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för nedan angivna åtgärder i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk och på villkor att utnyttjandet av möjligheterna enligt detta stycke av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

- i) att tillse att domstolarna, på begäran av en part i målet, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk,*
- ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk,*
- iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte får avvisas enbart med motiveringen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk,*
- iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga, om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,*

b) i tvistemål:

- i) att tillse att domstolarna, på begäran av en part i målet, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk,*
- ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, utan att detta medför extra kostnader,*
- iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,*

c) vid förvaltningsmål inför domstol:

- i) att tillse att domstolarna på begäran av en part i målet håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk,*

ii) att, när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader,
iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,

d) att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av b.i och b.iii samt c.i och c.iii och anlita tolkar och översättningar som behövs inte innebär extra kostnader för de berörda personerna.

2.a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten, enbart med motiveringen att de är skrivna på ett landsdels- eller minoritetsspråk, eller

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till dem som använder dessa språk, om texterna inte tillhandahålls på annat sätt.

Som nämnts ovan lyder 14 § (1 och 2 mom.) Regeringsformen för Finland:

Finlands nationalspråk är finska och svenska.

Envars rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk skall tryggas genom lag. [...]

Om rätten att använda svenska inför rättsväsendet föreskrivs i kap. 2 språklagen. Enligt 3 § har en finsk medborgare rätt att i egen sak som han blir hörd i använda sitt språk, finska eller svenska.

Statens ombud, en allmän åklagare eller någon annan statstjänsteman skall använda svarandens språk, om han är skyldig att kunna det. Vid behov skall tolkning tillhandahållas vid en muntlig förhandling inför domstol eller polismyndighet (4 §).

Enligt 5 § skall domstolen i ett enspråkigt ämbetsdistrikt utfärda expeditioner på ämbetsdistriktets språk.

Paragraf 6 gäller den rättsliga proceduren i tvåspråkiga distrikt. I sådana fall skall domstolen utfärda expeditioner på det språk sakägarna har använt eller det språk som de enats om att använda. Om parterna använder olika språk och om de inte kan enas om språket i expeditionen, skall svarandens språk användas i brottmål och majoritetsspråket i andra ärenden och brottmål, där svarandena använder olika språk, om inte domstolen med beaktande av sakägarnas rätt och intressen förordnar annat. I sådana fall är domstolen dock skyldig att bifoga en översättning, om det har ställts krav på en sådan, enligt 5 § 2 mom.

Enligt 37 § förundersökningslagen (449/1987) skall förundersökningsmyndigheten ombesörja tolkning, om den som skall förhöras inte behärskar det språk som enligt språklagen skall användas vid myndigheten.

Enligt 22 § lagen om förvaltningsförfarande (589/1996) skall en myndighet ordna tolkning och skaffa översättning *bland annat* om en part i ett ärende som kan anhängiggöras av en myndighet inte

behärskar det språk som enligt språklagen skall användas vid myndigheten.
Förvaltningsprocesslagen (586/1996) innehåller motsvarande bestämmelser (77 §).

Alla lagar och förordningar samt statsrådsbeslut publiceras både på finska och svenska.

Särskilda åtgärder

I praktiken har det förekommit problem dels på grund av statstjänstemäns bristande språkkunskaper, dels på grund av missuppfattning och misstolkning av språklagen.

Riksdagens justitieombudsman har på eget initiativ undersökt språkfrågan i anknytning till brottmål. Undersökningen föranleddes av en tidningsartikel den 9 september 1996, där det hävdades att finlandssvenskarna har svårigheter att använda sitt språk i brottmål. Utifrån sin undersökning lade riksdagens justitieombudsman ett förslag för statsrådet den 24 april 1998 om åtgärder för att stärka svenskans ställning i brottmål. På grundval av förslaget tillsattes en arbetsgrupp den 7 januari 1999, där rättsväsendet, åklagarväsendet, justitieministeriet och Svenska Finlands folkting var representerade. Arbetsgruppen bör ha slutfört sitt uppdrag före den 31 december 1999.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Finland har förbundit sig att garantera användningen av svenska inför förvaltningsmyndigheter enligt följande:

1. Inom sådana förvaltningsdistrikt i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning:

- a) att tillse att förvaltningsmyndigheterna använder landsdels- eller minoritetsspråken,*
- b) att tillhandahålla ofta förekommande förvaltningstexter och formulär avsedda för befolkningen på landsdels- eller minoritetsspråken eller i tvåspråkig version,*
- c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.*

2. I fråga om lokala och regionala myndigheter inom vilkas territorier antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för att motivera följande åtgärder, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra:

- a) användning av landsdels- eller minoritetsspråk inom den regionala eller lokala myndigheten,*
- b) möjlighet för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,*
- c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,*

- d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,*
- e) att regionala myndigheter vid sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,*
- f) att lokala myndigheter vid sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,*
- g) att traditionella och korrekta ortsnamnsformer på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs jämsides med namnen på det eller de officiella språken, om det behövs.*

3. I fråga om samhällsservice från förvaltningsmyndigheterna eller av andra personer som handlar på deras uppdrag, förbinder sig parterna på det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med situationen för varje språk och i rimlig utsträckning:

- a) att tillse att landsdels- eller minoritetsspråk används vid tillhandahållande av tjänsterna i fråga.*

4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i styckena 1,2 och 3 som de har antagit:

- a) översättning eller tolkning vid behov,*
- b) anställning och, där det behövs, utbildning av ett erforderligt antal tjänstemän och andra offentligt anställda.*

5. Att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Styckena 1-4

Vad gäller dessa stycken hänvisas till de uppgifter som ges på sid ... (under rubriken "lagstiftning") om språklagen och förordningen angående verkställighet av språklagen.

Språklagen gör åtskillnad mellan det språk som enskilda medborgare använder och språket i myndigheternas expeditioner. En medborgares rätt att använda sitt eget språk är mera omfattande än skyldigheten för en myndighet att ge ut expeditioner på ett minoritetsspråk. Expeditioner skrivs både på finska och svenska, beroende på språksituationen i ämbetsdistriktet.

Den största skillnaden mellan statliga och kommunala myndigheter är att en svenskspråkig person enligt språklagen alltid får använda svenska inför en statlig myndighet. Kommunala myndigheter är i sin tur antingen enspråkiga eller tvåspråkiga, så som ovan beskrivits. I en enspråkig kommun kan endast kommunens språk, antingen finska eller svenska, användas.

Enligt finsk lagstiftning skall officiella kungörelser från staten, kommunerna eller ett självstyrelseområdes myndigheter till allmänheten i ett enspråkigt ämbetsdistrikt skrivas på distriktets ämbetspråk (finska eller svenska) och i ett tvåspråkigt distrikt på båda officiella språken.

Uttrycket "offentliga kungörelser" hänvisar till det slag av förvaltningsmyndigheter och offentliga tjänster som avses i styckena 1-4 och omfattar *bland annat* väg- och gatuskyltar, myndighetsbeslut, kungörelser och informationsskyltar från offentliga myndigheter. Dessa meddelanden skrivs

antingen på ett eller två språk (finska och svenska eller finska och samiska), beroende på språksituationen i kommunen.

Så som nämnts ovan finns det vissa problem med användningen av svenskan i praktiken. Svenska social- och kommunalhögskolan i Helsingfors utförde en utredning av myndigheternas användning av svenska 1998¹⁴. Den gav för handen att det är rätt vanligt¹⁵ att korrespondensen mellan olika myndigheter och svenskspråkiga kommuner äger rum enbart på finska.

På denna punkt hänvisas till statsministerns ovan nämnda cirkulär.

Stycke 5

Namnlagen¹⁶ hindrar inte på något sätt användningen av släktnamn och förnamn på minoritetsspråk. På denna punkt hänvisas till Finlands första rapport om tillämpningen av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, sid 22.

Artikel 11 – Massmedia

Finland har förbundit sig att garantera användningen av svenska i massmedierna enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk på de territorier där dessa språk talas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga och har befogenhet eller inflytande i frågan samt med respekt för principen om massmediernas oberoende och självständighet:

a) i den utsträckning radio och TV står i allmänhetens tjänst:

iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,

b i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av åtminstone en radiostation på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

c ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

e i) att uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

f ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

¹⁴ Utredning över myndigheters användning av det svenska språket – rapport till Svenska delegationen vid Finlands kommunförbund 21.10.1998. Ansvarig: Stefan Sjöblom, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

¹⁵ Enligt utredningen 40 % i genomsnitt.

¹⁶ Namnlagen ingår som bilaga till rapporten.

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk samt att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig också att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informations spridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av dessa friheter innebär förpliktelser och ansvar, kan verksamheten underkastas formaliteter, villkor, restriktioner eller straff som lagen föreskriver och som behövs i ett demokratiskt samhälle i den nationella säkerhetens, territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning eller brott, skydda hälsa och moral, skydda annans goda namn och rykte eller rättigheter, förebygga att information som mottagits i förtroende avslöjas samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

3. Parterna förbinder sig att tillse att de som använder landsdels- eller minoritetsspråk företräds eller beaktas i organ som med stöd av lag kan komma att inrättas med ansvar att garantera frihet och pluralism i massmedierna.

Lagstiftning

Enligt 10 § regeringsformen har var och en yttrandefrihet. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten ingår i lag. Enligt 1 § tryckfrihetslagen¹⁷ har ”var och en rätt [...] att utan att myndigheterna i förväg lägger hinder för det utge tryckskrifter med iakttagande av denna lag”.

Ministerium

Trafikministeriet har ansvar för radio- och TV-sändningsverksamheten i Finland. Verksamheten är licensbelagd. Licenser beviljas med särskild hänsyn till att de skall främja yttrandefriheten, att programmen är varierade och att de tillgodoser särskilda tittar- och lyssnargrupperns behov.

Finlands Rundradio är underordnad trafikministeriet. Enligt 7 § skall Rundradion Ab behandla de finskspråkiga och svenskspråkiga medborgarna på lika grunder. I 6 § bestäms att bolagets förvaltningsråd skall utses så att båda språkgrupperna är företrädda.

Praxis

Det finns särskilda TV-program för den svenskspråkiga befolkningen som täcker omkring 9 % av produktionerna i två olika statsägda TV-kanaler. Programmen produceras av FST¹⁸ (Finlands Svenska Television), som är en del av Rundradion AB. Svenska program sänds regelbundet och nyheter dagligen. En del av andra TV-program är textade på svenska.

Det finns två landsomfattande radiokanaler utöver lokala stationer. Det ges också ut flera dagstidningar och tidskrifter (på dags-, vecko- och månadsbasis) på svenska.

¹⁷ Tryckfrihetslagen ingår som bilaga till rapporten.

¹⁸ Se hemsidan www.yle.fi.

Två rikssvenska TV-kanaler kan ses i kustområdet och på Åland. I södra Finland kan dessutom den rikssvenska kanalen SVT Europe ses. Dessa kanaler sänder program dagligen.

Nationellt produktionsstöd för audivisueella verk och program kan medges svensk- och samiskspråkiga produktioner enligt samma kriterier som till finskspråkiga program. Principen med positiv diskriminering skall om möjligt tillämpas.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Finland har åtagit sig att garantera användningen av svenska i kulturell verksamhet och kulturella inrättningar enligt följande:

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar – särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentrum, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografer, liksom också litterära arbeten och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, inbegripet bl.a. användning av ny teknologi – förbinder sig parterna till följande på det territorium där dessa språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

- a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till arbeten framställda på dessa språk,*
- b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till arbeten framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning,*
- c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till arbeten framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning,*
- d) att tillse att de organ som svarar för att anordna eller stödja kulturell verksamhet av olika slag avsätter tillräckliga medel för att inbegripa kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,*
- e) att främja åtgärder för att tillse att de organ som svarar för att anordna eller stödja kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar landsdels- eller minoritetsspråket i fråga och det eller de språk som används av den övriga befolkningen,*
- f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,*
- g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett eller flera organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra arbeten framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,*
- h) att vid behov skapa och/eller främja och finansiera tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhälllig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.*

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet personer som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående stycke.

3. Parterna förbinder sig att ta lämplig hänsyn till landsdels- eller minoritetsspråk och den kultur dessa språk ger uttryck för när de sprider sin kultur utomlands.

Kulturverksamheten i Svenskfinland är livlig. Det svenska språket upprätthålls och utvecklas aktivt tack vare svensk förläggningsverksamhet och svenska författare, svenska körer, teatrar, amatörteatrar, litteratur och författarföreningar. Dessutom medverkar finlandssvenskarna på alla kulturområden i Finland.

Resurser

I statsbudgeten har avsatts medel för att främja kultur- och publikationsverksamhet inom grupper som representerar minoritetskulturer och för att bekämpa rasism. År 1998 avsattes FIM 2 000 000 för detta ändamål.

Undervisningsministeriet beviljar stöd för grupper som representerar minoritetskulturer enligt följande principer:

Grupper som representerar minoritetskulturer som kan beviljas finansiellt stöd omfattar etniska och språkliga minoriteter samt invandrare, flyktingar och asylsökande. Dessa grupper beviljas stöd för att bevara sina egen kultur och identitet. Grupperna får själva bestämma på vilket sätt detta skall ske.

Kulturella minoritetsgrupper har liknande rättigheter och skyldigheter som vilka som helst grupper som får finansiellt stöd av staten. Syftet med finansiellt stöd är att förbättra kulturella minoriteters integrering i samhället och bereda möjlighet för att nyttja offentliga kulturella tjänster och förmåner.

Finansiellt stöd kan beviljas för att bevara ett språk, finansiera tillställningar som främjar kulturella traditioner, kommunikation inom gruppen själv, personlig konstnärlig och annan kulturell verksamhet, förbättra kulturell växelverkan mellan minoritetskulturer och majoritetsbefolkningen, tillhandahålla information om minoritetsfrågor och bekämpa rasism och främlingsfientlighet.

Vad gäller nationella och kommunala åtgärder för att främja och stödja kulturverksamhet behandlas båda språkgrupperna lika. Svenska teatern i Helsingfors får lagstadgat statligt underhåll för sina driftskostnader. De svenska teatrarna i Åbo och Vasa faller inom ramen för statsbidrag (730/1992).

I bibliotekslagen (904/1998), som trädde i kraft i början av 1999, föreskrivs att båda språkgruppernas behov skall tillgodoses på lika villkor i tvåspråkiga kommuner.

Det finns också medel som är öronmärkta för kulturverksamhet på svenska. Till exempel teatergrupper, körer, konstnärer, författare och forskare kan få finansiellt bidrag av Svenska Kulturfonden, Konstsamfundet och Svenska Litteratursällskapet. De stödjer uteslutande svenskspråkig kulturverksamhet.

Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

Finland har förbundit sig att garantera användningen svenska i det ekonomiska livet och samhällslivet enligt följande:

1. *I fråga om ekonomisk och samhällelig verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:*

a) att från sin lagstiftning avlägsna varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användningen av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningsavtal och i tekniska dokument som t.ex.

bruksanvisningar för varor och utrustning,

c) att motsätta sig praxis som avser att motverka användning av landsdels- eller minoritetsspråk i ekonomisk eller samhällelig verksamhet,

d) att underlätta och/eller uppmuntra användning av landsdels- eller minoritetsspråk med andra medel än vad som anges i föregående punkter.

2. *I fråga om ekonomisk och samhällelig verksamhet förbinder sig parterna i den utsträckning de offentliga myndigheterna är behöriga på territorier där landsdels- eller minoritetsspråk används, och inom rimliga gränser, till följande:*

a) att i sina regler för finanstitut- och banker inbegripa bestämmelser som, genom förfaringsätt som är förenliga med god affärsmannased, medger användning av landsdels- eller minoritetsspråk vid utfärdande av skuldebrev (checkar, växlar, osv.), eller andra betalningsförbindelser, eller, om lämpligt, att tillse att sådana bestämmelser införs,

b) att på de ekonomiska och samhälleliga sektorer som direkt lyder under dem (den offentliga sektorn) vidta åtgärder för att främja användning av landsdels- eller minoritetsspråk,

c) att tillse att i social omsorg vid institutioner, såsom sjukhus, pensionärshem och vårdhem möjlighet erbjuds att ta emot och behandla dem som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk på deras eget språk när dessa är i behov av vård på grund av ohälsa, hög ålder eller av annan orsak,

d) att på lämpligt sätt tillse att säkerhetsanvisningar även avfattas på landsdels- eller minoritetsspråk,

e) att tillse att den information om konsumenters rättigheter som ges ut av de behöriga myndigheterna tillhandahålls på landsdels- eller minoritetsspråk.

Stycke 1

Anställningskontrakt kan avfattas på svenska enligt vad parterna bestämmer. De viktigaste reglerna och bestämmelserna om arbete i Finland grundar sig antingen på lag eller på kollektivavtal. Enligt 17 § lagen om arbetsavtal (320/1970) skall arbetsgivaren i arbetsavtal eller arbetsförhållande i övrigt iaktta åtminstone de lönevillkor och andra villkor som bestämts för ifrågavarande eller därmed närmast jämförligt arbete i riksomfattande kollektivavtal, vilket bör anses vara allmänt i vederbörande bransch. På grund av denna allmängiltighetsprincip översätts kollektivavtal ofta till svenska. Arbetsministeriet har låtit översätta en särskild kodifiering som omfattar de viktigaste lagarna, reglerna och bestämmelserna i arbetslagstiftningen till svenska.

Stycke 2

Vad gäller service som faller inom de offentliga myndigheternas behörighet hänvisas till de uppgifter som ges ovan om språklagstiftningen.

Vad gäller 13 § 2 mom. a-punkten kan det påpekas att benämningen växel enligt 1 § växellagen (242/1932) skall ingå för en dragen växel och benämningen check enligt 1 § checklagen (244/1932) skall ingå i en check uttryckta på det språk som handlingen i fråga är avfattad på. Växlar och checkar kan enligt överenskommelse vara skrivna på svenska.

Skyldigheterna enligt 13 § 2 mom. b-punkten skall uppfyllas enligt 14 och 16 a § regeringsformen. De åtgärder som det hänvisas till i bestämmelserna vidtas huvudsakligen enligt skollagstiftningen och språklagstiftningen.

De skyldigheter som påförs konsumentskyddsmyndigheterna enligt 13 artikeln 2(e) stycket härrör från språklagen.

Omsorgs- och hälsovårdstjänster produceras av både privata institutioner och kommunala myndigheter samt (framför allt sjukhus) universitet.

Svenska Finlands folkting har utarbetat en rapport om rätten till sjuk- och hälsovårdstjänster på svenska. Rapporten gavs ut 1995¹⁹. Den utgår från det faktum att sjuk- och hälsovårdstjänster inte alltid är tillgängliga på svenska, trots att det finns bestämmelser om rätten att använda svenska och få svenskspråkig service i lagen om patientens ställning och rättigheter, lagen om specialiserad sjukvård, lagen om Helsingfors universitetscentralsjukhus, folkhälsolagen och lagen om service och stöd på grund av handikapp.

Rätten till sjuk- och hälsovård på modersmålet anses viktig. Men det finns vissa erkända problem på detta område. För att lösa problemet antog riksdagen den 19 februari en ändring i lagen om specialiserad sjukvård. Där ingår numera en ny bestämmelse ”om patienten inte får service på sitt modersmål på det sjukhus eller i den verksamhetsenhet som bestäms enligt boningsorten, har han rätt att få vård på ett sådant sjukhus eller i en sådan verksamhetsenhet inom sjukvårdsdistriktet som kan ge vård på hans modersmål, finska eller svenska”. Sjukvårdsdistriktet och patientens hemkommun skall komma överens om vilka verksamhetsenheter patienten kan anlita för att få service på sitt modersmål.

Dessa ändringar kommer att stadfästas av republikens president i början av mars. Den ändrade lagen om specialiserad sjukvård träder i kraft i början av år 2000.

Artikel 14 – Utbyte över gränserna

Finland har förbundit sig:

¹⁹ ”Haima – vad är det?” – om rätten till hälsovård på svenska. Finlandssvensk rapport nr 33.

a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala överenskommelser som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form, eller, om det behövs, att söka ingå sådana överenskommelser för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning.

Som nämnts ovan förekommer det utbyte över gränserna mellan Finland och Sverige på olika nivåer och i fråga om mycket varierade verksamheter.

De nordiska länderna²⁰ har slutit avtal om samarbete inom kultur, samarbete mellan lokala myndigheter och om rätt för en medborgare i ett nordiskt land att använda sitt eget språk i ett annat nordiskt land.

Samarbetet mellan Finland, Sverige och Norge inom utbildning och kultur ingår i avtalet från 1971 mellan de fem nordiska länderna om kulturellt samarbete. För samarbetet svarar institutioner och kommittéer som står under Nordiska ministerrådet. Merparten av dessa projekt gäller samarbete mellan olika kultursektorer, informationstjänster och utbildning, där språket ingår som ett viktigt element. Projekten omfattar t.ex. finansiellt stöd för översättning av litteratur, samarbete mellan de nordiska språknämnderna och samarbetsprogrammet för språkundervisning, NORDMÅL. Nordiska ministerrådet har ett särskilt språkprogram.

Arbetsministeriet är med i det nordiska arbetsmarknadssamarbetet på olika nivåer och är den behöriga myndigheten i frågor som har med överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om gemensam arbetsmarknad och fri rörlighet för arbetskraften. Det är klart att kunskaper i svenska är en enorm fördel för dem som har med det nordiska samarbetet att göra. Det samma gäller användning av referensmaterial och annat material som producerats i Norden. För att öka användningen av svenska och samiska i kundbetjäningen ser arbetsministeriet till att utbildningen av offentligt anställda utvecklas och ordnas på statlig, regional och lokal nivå.

Genom samarbete mellan de finska och de svenska arbetsmyndigheterna kan sysselsättningstjänster och annan service på svenska vidareutvecklas och byggas ut. Samverkan mellan de nordiska länderna, inte minst bilateralt samarbete mellan Finland och Sverige, och gemensam användning av tjänster kan förstärkas och byggas ut inom många förvaltningsområden och därmed förbättras servicen för de svenskspråkiga medborgarna.

Språk: SAMISKA

Artikel 8 – Utbildning

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning på det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a i) att tillhandahålla förskoleundervisning

b i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan

²⁰ Finland, Sverige, Danmark, Norge och Island

- c i) att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och inom mellanstadieutbildning*
- d ii) att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga,*
- e ii) att tillhandahålla resurser för studium av dessa språk som ämnen på universitetet eller inom den högre utbildningen,*
- f ii) att erbjuda dessa språk som ämnen inom vuxenutbildningen och vidareutbildningen*
- g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänförs till landsdels- eller minoritetsspråket i fråga*
- h) att tillhandahålla grundutbildning och fortutbildning av lärare som behövs för att genomföra punkterna a till g*
- i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg som gäller upprättande eller utvecklande av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, vilka skall offentliggöras.*

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de på vilka landsdels- eller minoritetsspråk används av hävd, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i landsdels- eller minoritetsspråket i fråga på alla lämpliga utbildningsnivåer, om antalet personer som använder språket i fråga motiverar det.

Dagvård

I lagen om barndagvård (36/1973) föreskrivs särskilt att dagvård också kan ges på samiska (utöver finska och svenska). Dagvård på samiska har ännu inte blivit etablerad praxis.

Låg- och högstadieutbildning

Som nämnts ovan meddelas undervisning enligt 10 § grundskollagen antingen på finska eller svenska. Undervisning kan också meddelas på samiska. Enligt 12 § grundskollagen kan undervisning i modersmålet meddelas i finska, svenska eller samiska, beroende på elevens undervisningsspråk. I 6 och 8 § gymnasielagen finns motsvarande bestämmelser.

I Finland talas tre olika samiska språk. Huvuddelen av undervisningen på samiska sker på nordsamiska och en del på skoltsamiska. Modersmålsundervisning har givits i samtliga tre samiska språk. I gymnasiet har undervisning också meddelats på nordsamiska och enaresamiska. Dessutom är det möjligt att läsa samiska som tillvalsspråk.

Som nämnts ovan ordnas examina enligt studentexamensförordningen på finska, svenska och samiska. Modersmålsprov har ordnats både i nordsamiska och enaresamiska.

För att säkerställa tillgången till undervisning på samiska och att samiska lärs ut inom samernas hembygdsområde har den finansiella lagstiftningen ändrats så att staten betalar undervisningskostnaderna för den grundläggande utbildningen, gymnasiet och yrkesutbildningen fr.o.m. den 1 januari 1999.

Undervisningen i och på samiska är ett nytt område som fortfarande är under utveckling i det finska utbildningssystemet. Den legislativa och finansiella grunden har stegvis byggts upp under de två

senaste årtiondena, vilket har hjälpt till att undanröja fördomarna mot samiskan som ett lågstatusspråk.

Enligt beslut av statsrådet den 11 februari 1999 beviljas kommuner och andra organ som anordnar utbildning statsunderstöd för att finansiera undervisning i och på samiska i den grundläggande utbildningen, gymnasiet och yrkesutbildningen. I praktiken täcker statsunderstöden kostnaderna fullt ut. Beslutet har tillämpats fr.o.m. början av detta år.

Teknisk utbildning och yrkesutbildning

Det finns en yrkesskola, där undervisningen sker på samiska.

Universitetsutbildning och annan högre utbildning

Vid Uleåborgs universitet är det möjligt att studera samiska som huvudämne. Vid Helsingfors universitet är det möjligt att studera samiska språket och samisk kultur som sidoämne.

Läroverksinstitutionen i Uleåborg har en kvot för dem som har samiska som modersmål.

Studerande vid Uleåborgs universitet med samiska som huvudämne kan också utbilda sig till ämneslärare. De som studerar engelsk, germansk eller nordisk filologi kan läsa samiska som andra främmande språk och således avlägga examen t.ex. för ämneslärare i främmande språk.

Vid Lapplands universitet är det möjligt att studera samiska och samisk kultur som sidoämne. Det finns specialkurser för dem som vill bli lärare, jurister eller tjänstemän.

Undervisningsministeriet har tillsatt en kommitté för att utreda frågan om ämneslärarutbildning för lärare i samiska. Kommittén skall avlägga rapport i mars 1999.

Vuxenutbildning och vidareutbildning

För lärare som behärskar samiska ordnas särskild kompletterande utbildning.

Läroverksutbildning

Det finns kvoter för samiskspråkiga studerande i lågstadieläroverksutbildningen. De finns vid Uleåborgs och Lapplands universitet. Det årliga antalet sökande har varierat mellan 10 och 12 och av dem har 0-5 blivit antagna. Vad gäller högstadie- och gymnasieläroverks har undervisningsministeriet 1997 låtit utföra en utredning om läroverks situation och läroverksbehovet. Ministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att utarbeta ett förslag för praktiska åtgärder för att utbilda läroverks som behärskar samiska. En del samer studerar vid läroverksutbildningsanstalten i Kautokeino i Norge, där undervisningen sker på samiska och där de kan avlägga lågstadieläroverksexamen.

Artikel 9 - Rättsväsendet

Finland har förbundet sig att garantera användningen av samiska inför rättsliga myndigheter enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande i de domkretsar där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för nedan angivna åtgärder, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk och på villkor att utnyttjandet av möjligheterna enligt detta stycke av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk,

iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte får avvisas enbart med motiveringen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk,

iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på landsdels- eller minoritetsspråket i fråga,

om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför extra kostnader för de berörda personerna,

b) i tvistemål:

ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, utan att detta medför extra kostnader,

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,

c) vid förvaltningsmål inför domstol:

ii) att, när en part måste inställa sig personligen i rätten, tillåta att han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, utan att detta medför extra kostnader,

iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om det behövs med hjälp av tolkar och översättningar,

d) att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av b.i och b.iii samt c.i och c.iii och anlita tolkar och översättningar som behövs inte medför extra kostnader för de berörda personerna.

2.a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten enbart med motiveringen att de är skrivna på ett landsdels- eller minoritetsspråk, eller

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till dem som använder dessa språk, om texterna inte tillhandahålls på annat sätt.

Lagen om användning av samiska hos myndigheter är tillämplig på domstolar och statliga distrikts- och lokalförvaltningsmyndigheter till vilkas ämbetsdistrikt samernas hembygdsområde eller en del av det hör och på länsstyrelsen i Lapplands län samt riksdagens justitieombudsman och justitiekansler (3 §). De domstolar som omfattas av lagen är Lapplands tingsrätt, Rovaniemi hovrätt, högsta domstolen, Norra Finlands jorddomstol, Norra Finlands vattendomstol,

vattenöverdomstolen, Lapplands länsrätt, högsta förvaltningsdomstolen, försäkringsdomstolen, arbetsdomstolen, fängelsedomstolen och marknadsdomstolen.

Inför dessa myndigheter har en same (oberoende av medborgarskap) rätt att använda samiska i ett ärende som han blir hörd i (6 §). I ärenden som kan anhängiggöras på initiativ av en myndighet skall statliga tjänstemän och funktionärer inom samernas hembygdsområde använda samiska, om en samisk sakägare begär detta och om de är skyldiga att kunna detta språk (7 §).

Myndighetsexpeditioner och översättningar av dem skall ges på samiska till en en samisk sakägare, om han begär det (8 §).

Anslag, meddelanden och kungörelser eller andra sådana handlingar som en myndighet som avses ovan utfärdar för befolkningen *samt anvisningar för hur de skall användas* skall inom samernas hembygdsområde avfattas och utfärdas på samiska (9 §). Men i ärenden som angår en enskilds rätt kan myndigheterna enligt prövning besluta att kungörelser inte utfärdas på samiska (9 § 2 mom., 888/1996).

Sedan den samiska språklagen trädde i kraft har samerna i praktiken haft möjlighet att på begäran använda samiska vid Lapplands tingsrätt och dess byråer samt vid rättshjälpsbyråerna i kommunerna Enontekis och Utsjoki. Det har inte krävts att tjänstemän vid dessa byråer skall behärska samiska, men tingsdomaren och sekreterarna på rättshjälpsbyrån behärskar språket. Vid domstolsförhandlingar använder tingsdomaren dock vanligen konsekvent finska, men en samisk tolk finns på plats. Tack vare detta har förhandlingarna inte fördröjts, eftersom det har funnits omedelbar tillgång till tolk. Bland nämndemännen vid tingsrätten finns det alltid personer som kan samiska och i vissa fall behärskar samtliga nämndemän språket. De viktigaste blanketterna finns på samiska på tingsrättens byrå och vigselakter kan förrättas på samiska. Offentliga kungörelser utfärdas regelbundet av tingsrätten på samtliga tre samiska språk som används i Finland, nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Myndighetsexpeditioner krävs ytterst sällan på samiska, men översättningar tillhandahålls på begäran. En omständighet som gör att samiska inte kan användas så ofta är att den juridiska terminologin på samiska är delvis bristfällig.

Enligt uppgift från riksåklagarämbetet finns det inga åklagare i samernas hembygdsområde som faktiskt behärskar samiska. Trots detta har inga klagomål anförts hos riksåklagaren om detta och de lokala åklagarämbeten är vid behov beredda att använda översättningar och tolk.

Lagar, förordningar och beslut som särskilt hänför sig till samerna publiceras på nordsamiska enligt bestämmelserna i 12 § lagen om användning av samiska hos myndigheter.

Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Finland har förbundit sig att garantera användningen av samiska hos förvaltningsmyndigheter enligt följande:

1. I sådana förvaltningsdistrikt i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning:

a) att tillse att de som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk eller

b) att tillhandahålla ofta förekommande förvaltningstexter och formulär avsedda för befolkningen på landsdels- eller minoritetsspråk eller i tvåspråkig version,

c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

2. I fråga om lokala och regionala myndigheter inom vilkas territorier antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt för att motivera följande åtgärder, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra:

a) användning av landsdels- eller minoritetsspråk inom den regionala eller lokala myndigheten,

b) möjlighet för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,

c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,

d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella handlingar även på landsdels- eller minoritetsspråken i fråga,

e) att regionala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk, utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,

f) att lokala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk, utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,

g) att traditionella och korrekta ortsnamnsformer på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, jämsides med namnen på det eller de officiella språken, om det behövs.

3. I fråga om samhällsservice från förvaltningsmyndigheterna eller av andra personer som handlar på deras uppdrag, förbinder sig parterna på det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med situationen för varje språk och i rimlig utsträckning:

b) att tillåta dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar och erhålla svar på dessa språk.

4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i styckena 1,2 och 3 som de har antagit:

a) översättning eller tolkning vid behov,

b) anställning och, där det behövs, utbildning av ett erforderligt antal tjänstemän och andra offentligt anställda.

5. Att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Styckena 1-4

Lagen om användning av samiska hos myndigheter är tillämplig på distrikts- och lokalförvaltningsmyndigheter till vilkas ämbetsdistrikt samernas hembygdsområde eller en del av det hör samt andra myndigheter och organ som anges närmare i 3 § 1 mom. 2-7 stycket samt på de kommunala myndigheterna i Enontekis, Enare, Utsjoki och Sodankylä (samernas hembygdsområde) och myndigheterna i de samkommuner som dessa kommuner är med i. Rätten för en medlem i en kommission, en nämnd och eller ett kollegialt förvaltningsorgan att använda samiska är också tillämplig på en medlem av fullmäktige eller styrelsen eller en nämnd i en kommun eller samkommun (14 §). Lagen tillämpas också på kyrkliga myndigheter enligt 16 § i lagen.

Anslag, meddelanden och kungörelser eller andra handlingar samt vägskyltar och andra skyltar skall finnas på samiska (11 §). I själva verket är vägskyltarna i samernas hembygdsområde på tre olika samiska språk utöver finska.

Enligt 25 § lagen om förvaltningsförfarande (589/1996) skall en myndighet ordna tolkning och skaffa översättning bl.a. om en part i ett ärende som kan anhängiggöras av en myndighet inte behärskar det språk som enligt språklagen skall användas vid myndigheten. Motsvarande bestämmelse ingår i förvaltningsprocesslagen (586/1996; 77 §).

Inför de myndigheter som nämns ovan har samerna inte bara språkliga rättigheter enligt artikel 9 utan också vissa andra rättigheter enligt lagen om användning av samiska hos myndigheter. Samerna har t.ex. rätt att i befolkningsböckerna uppges samiska som sitt modersmål (5 §) och som medlemmar i statliga kommissioner och nämnder samt andra motsvarande kollegiala statliga förvaltningsorgan att använda samiska vid förhandlingar inom förvaltningsorganet samt i sina skriftliga uttalanden till protokollet (10 §). Enligt 23 § i lagen har en tjänsteman vars ämbetsdistrikt ligger inom samernas hembygdsområde rätt att få tjänstledigt med lön för att skaffa sig sådana kunskaper i samiska som han behöver för att kunna sköta sina uppgifter. När tjänstemän eller funktionärer utnämns vid en sådan myndighet som avses i 24 § i lagen betraktas kunskaper i samiska som en särskild merit.

Som nämndes ovan håller en arbetsgrupp som tillsatts av sametinget på med att utreda bristerna i lagen om användning av samiska hos myndigheter och kommer att utarbeta ett förslag till nödvändiga åtgärder för att avhjälpa bristerna. Den största bristen anses vara att lagen inte förpliktar statliga myndigheter att behärska samiska, vilket gör att samernas språkliga rättigheter huvudsakligen fullföljs med hjälp av tolkning och översättning. I praktiken finns det emellertid inte alltid tillgång till tolkning vid kommunala myndigheters och organs möten. Lagen kan således inte alltid verkställas på det kommunala planet.

Stycke 5

På denna punkt hänvisas till vad som sagts om namnlagen under artikel 10 med avseende på svenska språket.

Artikel 11 – Massmedia

Finland har förbundit sig till användningen av samiska i massmedierna enligt följande:

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk på de territorier där dessa språk talas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga och har befogenhet eller inflytande i frågan samt med respekt för principen om massmediernas oberoende och självständighet:

a) i den utsträckning radio och TV står i allmänhetens tjänst:

iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,

b i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av åtminstone en radiostation på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

c ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

e i) att uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

f ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk samt att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig också att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av dessa friheter innebär förpliktelser och ansvar, kan verksamheten underkastas formaliteter, villkor, restriktioner eller straff som lagen föreskriver och som behövs i ett demokratiskt samhälle i den nationella säkerhetens, territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning och brott, skydda hälsa och moral, skydda annans goda namn och rykte eller rättigheter, förebygga att information som har mottagits i förtroende avslöjas, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

3. Parterna förbinder sig att tillse att de som använder landsdels- eller minoritetsspråk företräds eller beaktas i organ som med stöd av lag kan komma att inrättas med ansvar att garantera frihet och pluralism i massmedierna.

Enligt 10 § regeringsformen har var och en yttrandefrihet. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten ingår i lag. Enligt 1 § tryckfrihetslagen har ”var och en rätt [...] att utan att myndigheterna i förväg lägger hinder för det utge tryckskrifter med iakttagande av denna lag”.

Det finns inga bestämmelser som hindrar användningen av samiska i ekonomisk och samhällelig verksamhet eller andra inskränkningar i yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen, som det hänvisas till i stycke 2.

Som nämnts ovan har Rundradion Ab skyldighet att behandla finskspråkiga och svenskspråkiga medborgare på lika grunder och att tillhandahålla tjänster på samiska.

Samerna har sin egen radiokanal (Sameradion)²¹ inom sitt hembygdsområde som sänder program ca 40 timmar i veckan. Sameradion har samarbete med motsvarande stationer i Sverige och Norge. I Finland kan sameradion inte höras utanför samernas hembygdsområde.

Det finns också text-TV på samiska, men inga regelbundet sända TV-program.

I Finland utges ingen dagstidning på samiska. I de finska delarna av samernas hembygdsområde går det att få den norska tidningen *Min Áigi* och *Ássu*, som är skrivna på nordsamiska.

Nationellt produktionsstöd för audiovisuella alster och program kan beviljas produktioner på svenska och samiska enligt samma kriterier som för produktioner på finska. Vid behov skall principen om positiv diskriminering tillämpas.

Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar – särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentrum, museer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, liksom också litterära arbeten och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, inbegripet bl.a. användning av ny teknologi – förbinder sig parterna till följande på det territorium där dessa språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

- a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till arbeten framställda på dessa språk,*
- b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till arbeten framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning,*
- c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till arbeten framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning,*
- d) att tillse att de organ som svarar för att anordna eller stödja kulturell verksamhet av olika slag avsätter tillräckliga medel för att inbegripa kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,*
- e) att främja åtgärder för att tillse att de organ som svarar ansvariga för att anordna eller stödja kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar landsdels- eller minoritetsspråket i fråga och det eller de språk som används av den övriga befolkningen,*
- f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,*
- g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett eller flera organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra arbeten framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,*

²¹ Se hemsida www.yle.fi/samiradio

h) att vid behov skapa och/eller främja och finansiera tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet personer som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående stycke.

3. Parterna förbinder sig att ta lämplig hänsyn till landsdels- eller minoritetsspråk och den kultur dessa språk ger uttryck för när de sprider sin kultur utomlands.

Under denna artikel hänvisas till 14 § 3 mom. regeringsformen, där det sägs att ”samerna såsom urfolk samt zigenarna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur”.

Under denna artikel hänvisas också till de uppgifter som ges under artikel 12 om svenska språket. Därutöver kan följande iakttagelser göras.

Utom att samerna garanteras tillgång till allmänna medel för kulturella tjänster och finansiering beviljas årligen ett särskilt anslag i statsbudgeten under undervisningsministeriets huvudtitel för främjande av den samiska kulturen och sameorganisationernas verksamhet.

I överensstämmelse med principen om samernas kulturella autonomi beviljas sameparlamentet ett anslag för främjande av samisk kultur, vilket 1998 uppgick till 1 miljon finska mark. År 1998 beviljades 51 sökande finansiellt stöd av detta anslag, t.ex. som arbetsstipendier för litteratur, musik, visuell konst, teater och konsthantverk. Vidare beviljades finansiella bidrag för att organisera kulturevenemang, producera ett videodokumentärprogram, uppteckna samisk kultur, ge ut böcker och stödja sameorganisationernas verksamhet.

I enlighet med den nya bibliotekslagen (904/1998) har både den samiskspråkiga och den finskspråkiga befolkningens behov tillgodosetts på lika grunder i kommunerna inom samernas hembygdsområde.

Inom samernas hembygdsområde skall evangelisk-lutherska kyrkans kyrkliga ceremonier, sakrament och riter, som dop, vigsel och begravning, på begäran ske på samiska. Kyrkan har också en samiskspråkig präst som tillhandahåller religiösa tjänster på samiska. Med stöd av den nya kyrkolagen är det möjligt att bilda antingen en uteslutande samiskspråkig församling eller en tvåspråkig finsk- och samiskspråkig församling inom samernas hembygdsområde.

Samernas idrottsförening i Finland får statligt bidrag för sin verksamhet. För samerna är idrotten en viktig del av deras kultur och arv. Det övernationella idrottssamarbetet inom samernas hembygdsområde är livligt.

Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

Vad gäller ekonomisk och samhällelig verksamhet har Finland förbundit sig:

- a) att från sin lagstiftning avlägsna varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användningen av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning,*
- c) att motsätta sig praxis som avser att motverka användning av landsdels- eller minoritetsspråk i ekonomisk eller samhällelig verksamhet,*
- d) att underlätta och/eller uppmuntra användning av landsdels- eller minoritetsspråk med andra medel än vad som anges i föregående punkter.*

2. I fråga om ekonomisk och samhällelig verksamhet förbinder sig parterna i den utsträckning de offentliga myndigheterna är behöriga på territorier där landsdels- eller minoritetsspråk används, och inom rimliga gränser, till följande:

- a) att i sina regler för finansinstitut och banker inbegripa bestämmelser som, genom förfaringsätt som är förenliga med god affärsmannased, medger användning av landsdels- eller minoritetsspråk vid utfärdande av skuldebrev (checkar, växlar, osv.), eller andra betalningsförbindelser, eller, om lämpligt, att tillse att sådana bestämmelser införs,*
- c) att tillse att i social omsorg vid institutioner, såsom sjukhus, pensionärshem och vårdhem, möjlighet erbjuds att ta emot och behandla dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk på deras eget språk när dessa är i behov av vård på grund av ohälsa, hög ålder eller av annan orsak,*
- d) att på lämpligt sätt tillse att säkerhetsanvisningar också avfattas på landsdels- eller minoritetsspråk,*

Det finns inga bestämmelser som hindrar att samiska används i det ekonomiska livet och samhällslivet.

Förpliktelserna i artikel 13 stycke 2 (b) skall fullföljas enligt 14 och 16 a regeringsformen. Åtgärder enligt dessa bestämmelser vidtas huvudsakligen med stöd av skollagstiftningen och språklagstiftningen.

De skyldigheter som vilar på konsumentskyddsmyndigheterna enligt artikel 13 stycke 2 (e) härrör från språklagen.

I de kommunala ålderdomshemmen i Enare och Utsjoki finns det 14 anställda som behärskar samiska, medan det saknas sådan personal i Enontekis och Sodankylä. På Lapplands centralsjukhus finns det mycket få skötare som behärskar språket. Universitetssjukhuset i Uleåborg har inga anställda som behärskar samiska.

Artikel 14 – Utbyte över gränserna

Finland har åtagit sig:

- a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala överenskommelser som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form, eller, om det behövs, att söka ingå sådana*

överenskommelser för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning.

Utbyte över gränserna är mycket vanligt bland samerna i gränsregionen mellan Finland, Sverige och Norge.

Det kan också påpekas att arbetsministeriet ser till att utbildningen av tjänstemän utvecklas och ordnas på statlig, regional och lokal nivå i syfte att öka användningen av svenska och samiska i servicebranschen. Samarbetet mellan arbetsmyndigheterna i Nordens arktiska områden kan ytterligare breddas och främjas. Detta gäller t.ex. större synergi och gemensamt utnyttjande av resurser för nationella arbetsmarknadstjänster till samefolken i Finland, Norge och Sverige.

En del samer studerar vid en lärarutbildningsanstalt för lågstadielärare i Kautokeino i Norge, där undervisningen sker på samiska. Behörighetsvillkoren för lärare i grundskolans lågstadium är de samma i Finland, Sverige och Norge.

I överenskommelsen om grunderna för relationerna mellan Republiken Finland och Ryska federationen från 1992 sägs i artikel 10 att parterna stöder bevarandet av de finska och med dem besläktade folkens och nationaliteternas särart i Ryssland. Språket nämndes som särskilt skyddsobjekt i artikeln. Utifrån denna överenskommelse startade Finland ett särskilt program för de med de finska och med dem besläktade folken. Också samiskan och samekulturen på Kolahalvön i Ryssland faller inom ramen för detta program. Kontakterna mellan samefolken i Ryssland och Finland har förbättrats både inom ramen för detta program och tack vare sameorganisationernas verksamhet, inom områdena kultur, utbildning, yrkesutbildning och vidareutbildning.

Samarbetet mellan Finland, Sverige och Norge inom utbildning och kultur ingår i överenskommelsen om kulturellt samarbete mellan de fem nordiska länderna från 1971. För samarbetet står institutioner och kommittéer under Nordiska ministerrådet. Merparten av projekten gäller samarbete mellan olika sektorer inom kultur, information och utbildning, där språket ingår som ett centralt element. Projekten omfattar t.ex. finansiellt stöd för översättning av litteratur, samarbete mellan de nordiska språknämnderna och ett samarbetsprogram för språkundervisning, NORDMÅL. Nordiska ministerrådet har ett särskilt språkprogram.

Sametingen i Finland, Sverige och Norge har ett ökat samarbete sinsemellan.